ISSN 2181-6833
9 772181 683301

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
1930

ISSN 2181-6833

PEDAGOGIK MAHORAT

6
2024

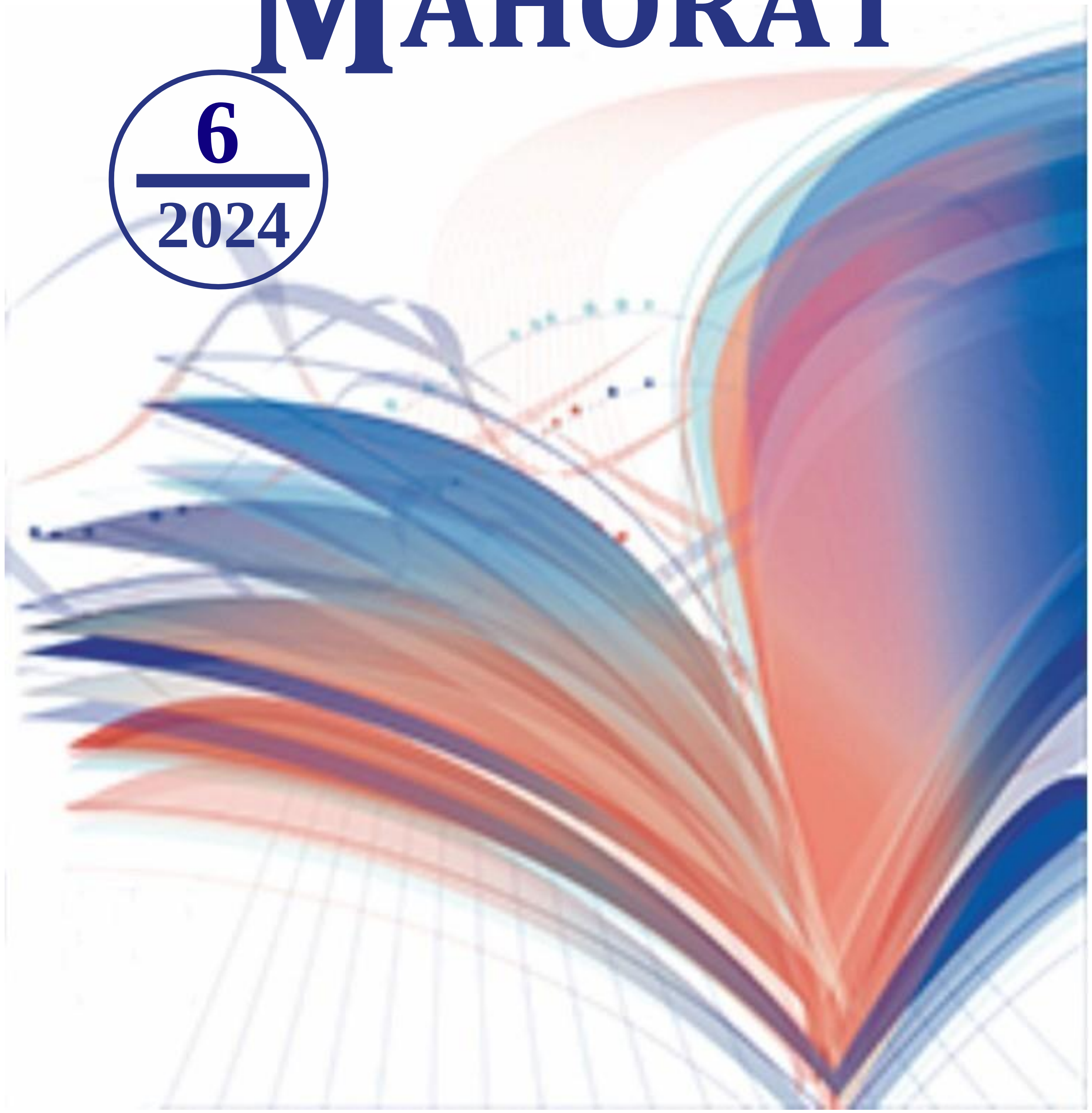

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

6-son (2024-yil, iyun)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2024

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal
2024, № 6

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrdagi qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.
Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O'zbekiston Respublikasi,Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy
Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich– pedagogika fanlari doktori, professor
Mas'ul kotib: Sayfullayeva Nigora Zakiraliyevna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Rasulov To'lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor
Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)
Andriyenko Yelena Vasilyevna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta'limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)
Romm Tatyana Aleksandrovna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta'lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)
Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)
Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor
Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)
Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor
Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor
O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor
Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor
Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Chariyev Irgash To'rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor
Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Ro'ziyeva Dilnoza Isomjonovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)
To'xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Dilova Nargiza Gaybullayevna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Jumayev Rustam G'aniyevich, siyosiy fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Nurulloyev Firuz No'monjonovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Navruz-Zoda Layli Baxtiyorovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Fayziyeva Umida Asadovna, *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*, dotsent
Xalikova Umida Mirovna, *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*, dotsent

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО
Научно-теоретический и методический журнал
№ 6, 2024

Решением Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан от 29 декабря 2016 года журнал включён в перечень изданий, рекомендованных для публикации научных результатов статей по направлениям «**Педагогика»** и «**Психология»**.

Журнал основан в 2001 году.
Журнал выходит 12 раз в год.

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: 200117, Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.
E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор
Ответственный редактор: Сайфуллаева Нигора Закиралиевна – доктор философии педагогических наук (PhD)

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук
Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор
Навруз-заде Бахтиёр Нигматович, доктор экономических наук, профессор
Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор
Расулов Тулкин Хусенович, доктор физико-математических наук, профессор
Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)
Андриенко Елена Васильевна (Институт физико-математического, информационного и технологического образования НГПУ, Новосибирск, Россия)
Ромм Татьяна Александровна (Институт истории, гуманитарного, социального образования ФГБОУ ВО НГПУ, Новосибирск, Россия)
Чудакова Вера Петровна, кандидат психологических наук (Национальная академия педагогических наук Украины, Украина)
Хамроев Алижон Рузикулович, доктор педагогических наук (DSc), профессор
Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор
Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор
Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)
Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор
Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор
Ураева Дармоной Саиджановна, доктор филологических наук, профессор
Дурдиев Дурдимурад Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор
Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор
Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор
Чариев Ирташ Тураевич, доктор педагогических наук, профессор
Киямов Нишон Содикович, доктор педагогических наук, профессор
Шомирзаев Махматмурод Хурамович, доктор педагогических наук, профессор
Рузиева Дилноза Исомжоновна, доктор педагогических наук, профессор
Курбонова Гулноз Негматовна, доктор педагогических наук (DSc), профессор
Тухсанов Кахрамон Рахимбоевич, доктор филологических наук (DSc), профессор
Назаров Акмал Мардонович, доктор психологических наук (DSc), профессор
Дилова Наргиза Гайбуллаевна, доктор педагогических наук (DSc), профессор
Жумаев Рустам Ганиевич, доктор философии политических наук (PhD), доцент
Нуруллоев Фируз Нумонжонович, доктор философии педагогических наук (PhD)
Навруз-заде Лайли Бахтиёровна, доктор философии экономических наук (PhD), доцент
Файзиева Умида Асадовна, доктор философии педагогических наук (PhD), доцент
Халикова Умида Мировна, доктор философии педагогических наук (PhD), доцент

PEDAGOGICAL SKILLS
The scientific-theoretical and methodical journal
№ 6, 2024

By the decision of the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2016, the journal was included in the list of publications recommended for publishing scientific results of articles in the areas of «**Pedagogy**» and «**Psychology**».

The journal was founded in 2001.
The journal is published 12 times a year.

The journal is registered by the Bukhara Department of the Agency for Press and Mass Communication of Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: 200117, Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.
E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.
Editor: Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Nigora Z. Sayfullaeva

Doctor of Economics Sciences Prof. Obidjon X. Xamidov
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzokboy Sh. Begimkulov
Doctor of Economics Sciences, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holboy I.Ibragimov
Doctor of Physical and Mathematical Sciences (DSc), Prof. Tulkin Kh. Rasulov
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Andrienko Yelena Vasilyevna (Russia)
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Romm Tatyana Aleksandrovna (Russia)
Candidate of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)
Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. Alijon R. Hamroev
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.M.Mahmudova
Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)
Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev
Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R.Amanov
Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva
Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev
Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov
Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov
Doctor of Pedagogical Science, Prof. Irgash T. Chariev
Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Maxmatmurod X. Shomirzaev
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Dilnoza I. Ruzieva
Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Gulnoz N. Qurbonova
Doctor of Philology, Prof. Qahramon R.Tuxsanov
Doctor of Psychology, Prof. Akmal M. Nazarov
Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. Nargiza G. Dilova
PhD in Political Sciences, Doc. Rustam G.Jumaev
PhD in Pedagogical Sciences, Firuz N. Nurulloev
PhD in Economics Sciences, Doc. Layli B. Navruz-zade
PhD in Pedagogical Sciences, Doc. Umida A. Fayzieva
PhD in Pedagogical Sciences, Doc.Umida M. Khalikova

MUNDARIJA

№	Familiya I.Sh.	*Mavzu*	Bet
MAKTABGACHA VA BOSHLANG’ICH TA’LIM			
1.	***DJUMAYEVA Dildora Isroilovna***	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari emotsional rivojlanishining ta’lim va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishdagi o‘rni	7
2.	***KOMOLOVA Iqbol Adhamovna***	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘qitishda duch kelinadigan muammolar va ularning yechimlari	11
3.	***MIRZALIYEVA Zuxra Sherali qizi***	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ faoliyatini shakllantirish pedagogik muammo sifatida	15
4.	***NE’MATOVA Flora Baxtiyor qizi***	Pirls xalqaro baholash dasturi asosida o‘quvchilar savodxonligini oshirishning nazariy asoslari	20
5.	***RAXIMOVA Ruxsora Haydar qizi***	Ta’limiy-didaktik o‘yinlarning kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning faoliklarini oshirishdagi o‘rni va ahamiyati	24
6.	***QURBONOVA Go’zal Rajab qizi***	Ta’limning xalqarolashuvida maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari	28
FILOLOGIYA VA TILLARNI O‘QITISH			
7.	***AKBAROVA Iroda Akramovna***	An effective method of teaching english through psychological support	35
8.	***BAXRONOVA Zulfiya Ravshanovna***	Bolalar ta’lim va tarbiyasida ertaklarning o'rni	39
9.	***NEMATOVA Zebo Tursunboevna***	The effective use of authentic materials in teaching english	43
10.	***OBLAQULOVA Dinora Jamshid qizi***	The application of total physical response in teaching english	47
11.	***TAJENOVA Gulzar Turdibayevna***	O‘quvchilarda frazeologik kompetentsiyani shakllantirishda o‘yin texnologiyalarining roli	51
12.	***TASHMATOVA Gulnara Rafailovna***	The fundamental principles of applying content and language integrated learning in the educational process	59
13.	***TURDIYEVA Zulfizar Toshnazar qizi***	The implementation of kahoot application in teaching english language	64
14.	***TURGUNBOYEVA Mukhabbat Sharofovna, YUSUPOVA Mukhabbat Anatolevna***	The peculiarities of speech corpora in teaching english as a second language	68
15.	***SHAROPOVA Zarnigor Tolib qizi***	Ona tili savodxonligi darslarida o‘quvchilarning 4k modeli asosida tanqidiy fikrlash ko‘nikmasini shakllantirish metodikasi	72
ANIQ VA TABIIY FANLARNI O‘QITISH			
16.	***JAMOLOVA Nodirabegim Jobir qizi***	Umumta’lim maktablarida kimyo fanidan uyga vazifalarni tashkil qilishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	76
17.	***SULAYMANOV Obid Ablakulovich, KARSHIBOYEV Shavkat Esirgapovich***	Fizika fanidan tizimli masalalar ishlab chiqish metodikasi	80
18.	***NAJMIDDINOV Murat Kamolovich***	O’quvchilarning fizikaga oid kompetensiyalarini shakllantirishda mobil ilovalar orqali bajariladigan	85

		virtual laboratoriyalardan foydalanish	
19.	***YO’LCHIYEV Mash’albek Erkinovich, XOLMIRZAYEV Jasurbek Yuldashboyevich***	Oliy ta’lim muassasalarida “fizika” fanini o‘qitishning uslibiyoti	91
20.	***Сохибов Дилшод Бекназарович***	Методика преподавания предмета монотонные функции будущим учителям ит	97
21.	***ЮНУСОВА Раъно Гайбуллаевна***	Эффективность использования метода колба на практических занятиях по биофизике	103
22.	***GENJEMURATOVA Gulkhan Perdebaevna,***	Organik kimyo fanini integrativ yondashuv asosida o‘qitish -talabalarni o‘quv amaliyotiga tayyorlash asosi sifatida	109
23.	***ВЫБОРНОВ Сергей Ахтямович***	Робототехника: стимулирующий способ изучения программирования	115
JISMONIY MADANIYAT VA SPORT			
24.	***ANORKULOV Baxtiyor Norqul ugli***	System for the development of the competence of organizing and conducting mass sports events in students	119
25.	***KAMCHIYEV Salimberdi Khudayberdievich***	Gimnatika mashg‘ulotlarini tashkil etishda pedagogik tayyorgarligini takomilllashtirishning ijtimoiy pedagogik omillari	124
26.	***ИБРАГИМОВ Манучехр Бахтиёрович***	Малакали аёл футболчиларни йиллик цикл тайёргарлигида айрим муаммоларнинг таҳлили	130
27.	***SAMADOV Sardor Sodiqovich***	Zamonaviy oliy ta’lim tizimida bo‘lajak mutaxassislarining jismoniy tarbiya qadriyatlarini shakllantirish xususiyatlari	136
SAN’AT1			
28.	***HASANOV Qahramon Xushvoqovich***	Muhandislik grafikasi fanining fan, texnika va jamiyat hayotidagi muhim o’rni va ahamiyati	141
29.	***MIRSHAYEV Ulug‘bek Muzafarovich***	Yosh musiqachining ijodiy qobiliyatini shakllantirishda mustaqil ta’limning o’rni	145
30.	***NE’MATULLAYEVA Sarvinoz Xushvaxt qizi,***	Art-terapiyani qo‘llashning ahamiyati	151
31.	***QURBONOVA Mahzuna Sherzod qizi, SOBIROVA Sharofat Umedullayevna***	Tasviriy san'atdan fakultativ darslarni tashkil etish shakllari	155
32.	***PAYG'AMOV Shoxrux Bahodirjon o'g'li***	Teatr pedagogikasi vositasida o‘quvchilarida tarixiy tafakkurni rivojlantirishda o‘qituvchining aktyorlik madaniyatini shakllantirish	159

UO‘K378.172

ZAMONAVIY OLIY TA’LIM TIZIMIDA BO‘LAJAK MUTAXASSISLARINING JISMONIY TARBIYA QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI

Samadov Sardor Sodiqovich,
Buxoro davlat universiteti Sport nazariyasi va metodikasi kafedrasi o‘qituvchisi,
s.s.samadov@buxdu.uz

Maqolada oliy ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sport fanini o‘qitishda bo‘lajak mutaxassislarining jismoniy tarbiya qadriyatlarini shakllantirish pedagogik xususiyatlari tadqiq etilgan. Oliy ta'lim tizimida jismoniy tarbiyaning nazariy jihatlari va mohiyati o‘rganilgan, jismoniy tarbiyani rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari, jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarini tashkil etishning asosiy sanitariya-profilaktik yo‘nalishlari aniqlangan. Jismoniy tarbiya va sport fanini o‘qitishda talabalarda tarbiyaviy sifatlar va sog‘lom turmush madaniyatini rivojlantirish, kognitiv, rivojlantiruvchi vazifalarni amalga oshirish mexanizmlari aniqlangan.

Kalit so‘zlar: *jismoniy tarbiya, sport, mashg‘ulotlar, bo‘lajak mutaxassislar, oliy ta’lim, pedagogik faoliyat, sog‘lom turmush madaniyati, talaba.*

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКИ ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье исследуются педагогические особенности формирования ценностей физического воспитания у будущих специалистов при преподавании физической культуры и спортивной науки в высших учебных заведениях. В системе высшего образования изучены теоретические аспекты и сущность физического воспитания, определены психолого-педагогические основы развития физического воспитания, определены основные санитарно-профилактические направления организации занятий по физическому воспитанию. Выявлены механизмы развития учебных качеств и культуры здорового образа жизни у учащихся, реализации познавательных и развивающих задач в преподавании физического воспитания и спорта.

Ключевые слова: *физическое воспитание, спорт, подготовка, будущие специалисты, высшее образование, педагогическая деятельность, здоровый образ жизни, студент*.

CHARACTERISTICS OF FORMING PHYSICAL EDUCATION VALUES OF FUTURE SPECIALISTS IN THE MODERN HIGHER EDUCATION SYSTEM

In the article, the pedagogical features of the formation of the values of physical education of future specialists in teaching physical education and sports science in higher educational institutions are researched. In the system of higher education, the theoretical aspects and essence of physical education have been studied, the psychological and pedagogical foundations of physical education development, the main sanitary-prophylactic directions of organizing physical education classes have been determined. Mechanisms for the development of educational qualities and a culture of healthy living in students, and the implementation of cognitive and developmental tasks have been determined in the teaching of physical education and sports.

Key words: *physical education, sport, training, future specialists, higher education, pedagogical activity, healthy lifestyle, student.*

Kirish. Mamlakatimizda har tomonlama raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash tizimini rivojlantirish, xususan bo‘lajak mutaxassislarning jismoniy tarbiyasi va ularning salomatligini mustahkamlash muhim vazifalardan hisoblanadi. Oliy ta’lim muassasalarida “Jismoniy tarbiya va sport” fanini o‘qitish sifatini yaxshilash hamda talabalarda sog‘lom turmush madaniyatini shakllantirish muammosini faqat professor-o‘qituvchilarning umumiy say-harakatlari bilangina qadriyat sifatida shakllantirish mumkin.

So‘nggi yillardagi tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, ko‘pchilik o‘qituvchilar jismoniy tarbiyaning muhimligini salomatlikni mustahkamlash va jismoniy kuchni tiklash vositasi deb bilishadi, ammo shuni ta’kidlash kerakki, barcha oliy ta’lim muassasalari jismoniy tarbiya fani o‘qituvchilari jismoniy va sport

mashg‘ulotlarini sifatli va maqsadli tashkil etish va o‘tkazishga tayyor emaslar, ayniqsa, jismoniy tarbiya va sport vositalaridan foydalanish bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarning yetarli emasligi kuzatilmoqda.

Metodika. Talaba-yoshlarning jismoniy tarbiyasini yuksaltirish va ularda sog‘lom turmush madaniyatini tarkib toptirish olimlar tomonidan alohida tadqiq etilgan bo‘lsada, zamonaviy oliy ta’lim tizimida bo‘lajak mutaxassislarining jismoniy tarbiya qadriyatlarini shakllantirish masalasi yetarlicha o‘rganilmagan. Bu jarayonda quyidagi qarama-qarshiliklar mavjud:

- jismoniy tarbiya va ushbu hodisa haqida to‘liq va yetuk nazariy g‘oyalarni ishlab chiqish va rivojlantirishning yetarli emasligi;
- jismoniy tarbiya qadriyatlari bo‘yicha o‘qituvchilik faoliyati uchun o‘quv tajribasining yo‘qligi va uning bu boradagi darajasi pastligi;
- bo‘lajak mutaxassislarning jismoniy tarbiya qadriyatlari asosida tayyorlashning maqsadliligini rivojlantirish zarurati va ilmiy asoslangan pedagogik modellar va shartlar va ularni amalga oshirishning yetishmasligi.

Jismoniy barkamol va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalash uning kasbiy rivojlanishi bosqichida dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Hozirgi vaqtda jismoniy tarbiyaning ushbu muammoni hal qilishda, ayniqsa, yetarli jismoniy rivojlanishini ta’minlash, talaba-yoshlarning jismoniy tayyorgarligi va sog‘lig‘ini mustahkamlashdagi o‘rni juda katta.

Mutaxassislarning fikricha, talabalar salomatligining yomonlashuviga ko‘p ta’sir etuvchi omillar ularning turmush tarzi va harakatsizligidir. Oliy ta’lim muassasalarida yoshlar imtihonlarni topshirib, talaba degan sharafli nomga ega bo‘lgach, muassasaning ichki tartib-qoidalarini amalga oshirishga qaror qiladilar. Shuningdek, ular talabalar turar joyidagi yangi ta’lim, yashash va turmush tarzi sharoitlariga moslashishlari kerak. O‘qish talabadan yuqori intellektual faollik va harakatchanlikni talab qiladi va bu yerda jismoniy tarbiyasiz hech narsa qilish mumkin emas. Shu sababli ham olimlar ham o‘qituvchilar ham talabalarning jismoniy tarbiyasiga katta e’tibor berishadi. Hozirgi vaqtda jismoniy mashqlarning talabalar organizmiga ta’sirining tabiati muhokama qilingan ko‘plab ishlarning natijalari ma’lum va bu natijalar talabalarning mehnat va dam olish tartibi, jismoniy mashqlar metodikasining asosini tashkil etdi. Biroq ko‘pchilik ilmiy tadqiqotlarda talabalarning jismoniy tayyorgarligini oshirish masalasiga asosiy e’tibor beriladi. Darhaqiqat, jismoniy tarbiya imkoniyatlari biz o‘ylagandan ancha kengroq. Binobarin, oliy ta’lim muassasasida jismoniy tarbiya va sport kursini maqsadga muvofiq va uyg‘unlashtirishning asosiy vositasi, bo‘lajak mutaxassislar tayyorlash tizimida alohida yo‘nalish sifatida ko‘rish zarur. Oliy ta’lim muassasalarida mavjud bo‘lgan jismoniy tarbiya tizimi jismoniy mashqlarning barcha mumkin bo‘lgan shakllaridan foydalanishni nazarda tutadi va uning asosiy shakllari: 1) o‘quv rejasiga muvofiq majburiy mashg‘ulotlar; 2) mustaqil va tashkillashtirilgan auditoriyadan tashqari ishlar kiradi.

Tahlil va natijalar. Ma’lumki, oliy ta’lim muassasasida harakat normasining mazmuni va tegishli hajmi talabalarning jismoniy qobiliyatiga, organizmning funksional holatiga, aqliy faolligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Jismoniy mashqlar talabalar salomatligini mustahkamlaydi va bilvosita ularning o‘quv faoliyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Faol harakat nafas olish tizimining funksional holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga haddan tashqari faollik va harakatchanlik talabalar tomonidan bilimlarni yaxshi o‘zlashtirish darajasiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Hozirgi vaqtda oddiy faoliyat va aqliy faoliyatning kombinatsiyasini talab qiladigan ko‘plab kasblar mavjud. Ish past faollik rejimida amalga oshiriladi, bu esa harakatsizlikni keltirib chiqaradi. Harakatsizlik moddalar almashinuvining buzilishiga olib keladi.

Organizmda moddalar almashinuvi jarayonining buzilishi va harakatsizlikka qarshi kurashning nisbatan samarali vositasi jismoniy tarbiya va sportdir. Oliy ta’lim muassasalari bitiruvchilari organizm faoliyati buzilishining nomaqbul va salbiy ko‘rinishlariga qarshilik ko‘rsata olishlari uchun ta’lim davrida jismoniy tarbiya va sportdan sifatli foydalanish qobiliyatini mustahkamlash zarur.

Yuqorida aytilganlarning barchasini umumlashtirib, quyidagi xulosalar chiqarish mumkin:

- salomatlik masalasi va salomatlikni mustahkamlashda jismoniy tarbiya vositalaridan unumli foydalanish uzoq vaqtdan beri dolzarb masalalar sifatida qaralib kelinmoqda;
- hozirgi vaqtda jismoniy mashqlar, sport mashg‘ulotlarining organizmga ta’siri, talabalarning ahvoli to‘g‘risidagi masala yetarli darajada va har tomonlama o‘rganilmagan;
- oliy ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya jarayoniga katta e’tibor berilmoqda. Lekin asosan bu sohadagi barcha tadbirlar talabalarning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirishga qaratilgan;
- oliy ta’lim muassasalarini isloh qilish sharoitida jismoniy tarbiya tizimini modernizatsiyalash zarurati aniq talab hisoblanadi.

Zamonaviy jismoniy tarbiyani insonparvarlashtirish vazifalarini hal etishning muhim shartlari qatorida pedagog-olimlar quyidagi fikrlarni bildirdilar:

- mukammal pedagogik muhit yaratish;
- etnik-madaniy muhitning xususiyatlarini hisobga olish;
- refleksiv pedagogik, germinativ va kognitiv-xulq-atvor (ilg‘or pedagogika) munosabatlarini qurish asosida insonparvarlik texnologiyalaridan foydalanish;
-jismoniy salomatlik holatini ijtimoiy-pedagogik monitoring qilish, diagnostika qilish, jismoniy tarbiya fanidan tayyorgarligi va bilim darajasi bo‘yicha testlar o‘tkazish;
- jismoniy tarbiya masalalarini ishlab chiqish va qayta ishlashga sinergetik yondashuv va uni amaliy tashkil etish;
- gender munosabatlari;
- jismoniy faollik va salomatlikni rag‘batlantirish uchun xulq-atvor modelining nazariy hissasidan foydalanish;
- jismoniy tarbiya jarayonini jadallashtirish, faollikni oshirish, o‘quvchilar va o‘qituvchilarning muloqot va munosabatlarini yaxshilash maqsadida qaror qabul qilishda qisqa muddatli maslahat usullaridan foydalanish;
- jismoniy tarbiya va sport sohasida rahbarlik va boshqaruv tizimini takomillashtirish.

Shunday qilib, zamonaviy jismoniy tarbiyani takomillashtirish va qayta qurish, ushbu pedagogik faoliyatni nazariy rivojlantirish bo‘yicha mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning umumiy kontseptual munosabatlari jismoniy tarbiyani sport bilan bog‘lash imkonini beradi.

Talabalarni jismoniy tarbiyalashning zamonaviy tizimi bo‘lajak ishlab chiqarish, fan, sog‘liqni saqlash, madaniyat va shu kabi soha mutaxassislari sifatida talabalarning sog‘lom turmush tarzi va turmush tarzini shakllantirishda ustuvor vazifa hisoblanadi.

Mutaxassislar ko‘pincha jismoniy tayyorgarlikni yo‘lga qo‘yishning asosiy ob’ektiv omillari insonni zamonaviy sharoitlarga, kasbiy va himoya faoliyatiga tayyorlash zarurati haqida gapiradilar.

Jismoniy tarbiya ko‘pchilik talabalar uchun bolaligidanoq akademik fan sifatida tanilgan. Hozirgi vaqtda oliy ta’limning o‘quv predmeti sifatidagi vazifasi shundan iboratki, oliy ta’lim talabalarga inson hayoti va faoliyati, salomatligi va sog‘lom turmush tarzi to‘g‘risidagi bilimlarning barcha jabhalari bilan ta’minlashi, shuningdek, inson salomatligini muhofaza qilish va mustahkamlashni ta’minlaydigan ko‘nikma va malakalarni egallashi lozim.

Ta’lim muassasasida jismoniy tarbiya yosh mutaxassisning shaxsiyati va madaniyatini tarbiyalashni ta’minlaydigan pedagogik jarayonning ajralmas elementi hisoblanadi.

Majburiy fan sifatida oliy o‘quv yurtlarida jismoniy tarbiya har tomonlama barkamol shaxsni tarbiyalashning asosiy vositalaridan biri bo‘lib, kelajakdagi kasbiy faoliyatga optimal jismoniy va psixofiziologik tayyorgarlikni talab qiladi.

Oliy ta’lim muassasalarida ‘‘Jismoniy tarbiya va sport’’ o‘quv predmeti bir qator ijtimoiy funksiyalarni hal qiladi, masalan: transformativ-ijodiy, dizayn-ijodiy, integratsiya-tashkiliy, qadriyatga yo‘naltirilgan, kommunikativ va intizomiy, dizayn-diagnostika va ijtimoiylashuv funksiyasi. Ijro etuvchi funksiyalar doirasida jismoniy tarbiya insonning biologik ehtiyojlarini va harakat faoliyatini ta’minlashda katta ahamiyatga ega bo‘lib, uning to‘g‘ri ishlashiga yordam beradi deb hisoblanadi.

Jismoniy tarbiya yuqoridagi asosiy funksiyalardan tashqari, boshqa shaxsiy funksiyalarni kognitiv, amaliy, sport, dam olish, gigiyenik, tarbiyaviy, tartibga solish, estetik va hokazolarni amalga oshiradi.

Oliy ta’limda ushbu maqsadlarga erishish uchun jismoniy tarbiya kursida tarbiyaviy, kognitiv, rivojlantiruvchi va sog‘lom xarakterli vazifalarni hal qilish kerak. Xususan:
- shaxsning rivojlanishi va uning kasbiy vazifalarni bajarishga tayyorligi;
- shaxsni rivojlantirish va talabalarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlash;
- sog‘lom turmush tarzi bo‘yicha bilimlar asoslarini shakllantirish;
- o‘quvchilarda jismoniy mashqlar va sportga bo‘lgan talab va qiziqishni shakllantirish;
- talabalar tomonidan organizmning hayotiy jismoniy sifatlarini zarur darajada ushlab turish imkonini beruvchi uslubiy va amaliy bilim, ko‘nikma va malakalarni egallashi;
- talabalarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga kasbiy, jismoniy, fiziologik va aqliy tayyorlash;
- hayotiy va kasbiy maqsadlarga erishish uchun jismoniy mashqlar, jismoniy tarbiya usullari, texnikasi va texnologiyalaridan maqsadli foydalanish.

Shuni ta’kidlash kerakki, ilmiy manbalarda kasbiy muassasalarda bir-biridan farq qiladigan jismoniy tarbiya vazifalari va iboralari ro‘yxati mavjud. Biroq, ularni tahlil qilish va taqqoslashda ularning barchasi bir-biriga o‘xshashligi, yagona guruhning vazifalarini tashkil etishi va quyidagi maqsadlarga qaratilganligi aniqlandi:
- talabalarda samarali va foydali faoliyat uchun axloqiy va irodali faoliyatga bo‘lgan ehtiyojni va jismoniy fazilatlarni rivojlantirish;

- o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishi, sog‘lig‘ini uzoq vaqt davomida mustahkamlash va saqlash uchun shart-sharoitlarni ta’minlash;
- yigit-qizlarni har tomonlama jismoniy tarbiyalash;
- talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyatini hisobga olgan holda maxsus jismoniy tayyorgarlik;
- nazariy bilimlarni rivojlantirish va talabalarning mehnat faoliyatidagi o‘quv va mashqlar mazmunini aniqlash va tashkil etish bo‘yicha uslubiy va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- sportning turli turlari bilan shug‘ullanuvchi talabalarning har xil tayyorgarlik darajasini oshirish;
- talabalarda sport faoliyatiga bo‘lgan barqaror talablarni shakllantirish.

Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim va tarbiya jarayoni, talabalarning bilim faoliyati va kasbiy tayyorgarligiga tizimli yondashish asoslanadi, ular bilan axloqiy va jismoniy, mehnat va go‘zallik, ijtimoiy-siyosiy kabi turli tarbiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Hozirgi vaqtda ta’lim ob’ektiv voqelik, insoniyat madaniyati, tarixi va sivilizatsiyasining eng muhim qismi bo‘lib qolmoqda. Ta’lim muassasasida jismoniy tarbiya yosh mutaxassisning shaxsiyati va madaniyatini tarbiyalashni ta’minlaydigan pedagogik jarayonning ajralmas elementi hisoblanadi.

Oliy ta’lim muassasasida jismoniy tarbiya jarayonida qo’llaniladigan vositalarning asosiy qismini jismoniy mashqlar tashkil etadi. Faqat jismoniy mashqlar uch guruh jismoniy tarbiya vazifalarini bajarishga imkon beradi. Jismoniy tarbiyaning qolgan barcha vositalari jismoniy mashqlarni bajarish natijasida yuzaga keladigan mashg‘ulotlar samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shuning uchun o‘qituvchi jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida umumiy, tabiiy va gigiyenik omillar bilan jismoniy mashqlardan unumli foydalanishi zarur.

Oliy ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiyaning asosiy elementlariga quyidagilar kiradi:

1) jismoniy tarbiya talabalarning kasbiy tayyorgarligining muhim tarkibiy qismi hisoblangan ta’limning gumanitar elementida o‘quv predmeti sifatida;

2) jismoniy tarbiyaning maqsadli jarayonida to‘liqroq amalga oshiriladigan jismoniy tarbiyaning kognitiv va rivojlantiruvchi vazifalari;

3) mutaxassis davlat imtihonlari va bakalavriat bitiruv attestatsiyasi mazmunini belgilovchi jismoniy tarbiya bo‘yicha ishchi dastur va “Jismoniy tarbiya” fanining namunaviy dasturi;

4) jismoniy tarbiya bilan bog‘liq bevosita o‘quv faoliyati, uning davomida jismoniy tarbiyaning kognitiv, tarbiyaviy va sanitariya vazifalari to‘plami hal qilinadi:

-oliy ta’lim muassasalarida talabalarni o‘qitish jarayonida hal etiladigan kognitiv vazifalarga jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi bo‘yicha maxsus bilimlarni egallash, umumiy harakat ko‘nikmalarini hamda amaliy va kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirish va takomillashtirish kiradi;

-oliy ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya bo‘yicha akademik tayyorgarlik jarayonida hal etiladigan tarbiyaviy vazifalarga quyidagilar kiradi: talabalarning axloqiy va irodaviy fazilatlarini shakllantirish, intellektual, mehnat va boshqa turdagi ta’limni qo‘llab-quvvatlash;

- jismoniy tarbiyaning sog‘lomlashtirish vazifalari tana tizimining funktsional holatini yaxshilash, salomatlikni mustahkamlash va muhofaza qilishni o‘z ichiga oladi.

Oliy ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sport fanini o‘qitishda quyidagi tamoyillarga rioya qilish talabalarning jismoniy tarbiyasi samarali faoliyatini ta’minlaydi;

- shaxsni har tomonlama rivojlantirish;
- mehnat va himoya faoliyatiga e’tibor berish;
- sanitariya yo‘nalishiga ega.

Oliy ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya bo‘lajak mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning ajralmas qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, uning yetarli jismoniy rivojlanishi va talabalarning jismoniy tayyorgarligining zarur darajasiga kirishi bilan bog‘liq o‘z vazifalari mavjud. Natijada, jismoniy tarbiya har xil ko‘rinishda kasbiy muassasalarda to‘liq tizimni tashkil etadi, bu talabalarning butun o‘qish davri uchun mo‘ljallangan.

Xulosa. Jamiyatimiz taraqqiyotining zamonaviy bosqichida siyosiy va iqtisodiy qonun-qoidalarning o‘zgarishi bilan bog‘liq oliy ta’lim mazmunining o‘zgarishi talaba-yoshlarning jismoniy tarbiyasi rivojlanishning yangi yo‘nalishlarini egalladi. Jismoniy tarbiya va sport fani pedagogik tizim bo‘lib, oliy ta’limida sodir bo‘layotgan o‘zgarishlarga o‘z vaqtida e’tibor qaratishini taqozo etmoqda. Jismoniy tarbiya jarayoni bo‘lajak mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning yagona tizimiga organik ravishda kiritilgan. Jismoniy tarbiya nazariyasi va amaliyotida jismoniy tarbiya va ta’lim sharoitlarini moslashtirish bo‘yicha ko‘plab tajribalar to‘plangan. Oliy ta’limi muassasalarida jismoniy tarbiya imkoniyatlarini yangicha nuqtayi nazardan ko‘rib chiqish, sharoitlardan kelib chiqadigan vazifa va maqsadlarni aniqlash, jismoniy tarbiya jarayonini qurishning maqsadga muvofiqligini aniqlash, jismoniy tarbiyadan foydalanish talab etiladi.

Adabiyotlar:

1. Saruxanov A. A., Uktamova M. M. Q. Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish shartlari //Oriental Art and Culture. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 69-75.

2. Mahmutaliyev A.M. Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish masalalari //Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 74-79.

3. Усмонов Ш. Х., Самадов С. С., Фармонов А. Ч. Физкультурноспортивные интересы и мотивационные установки студентов //Вопросы науки и образования. – 2021. – Т. 4. – С. 129.

4. Samadov S. S., Mirkhon K. AGE Characteristics of preschool children's development and physical education activities //Academia Science Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 04. – С. 212-216.

5. Murodov J. J. Women's sports is a key link of physical culture. – 2022.

6. Jo‘rayevich M. J., Laziz J. Jismoniy tarbiya va sport-yoshlarning ijtimoiy faolligini rivojlantiruvchi vosita sifatida //Journal of Innovation in Education and Social Research. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 98-101.

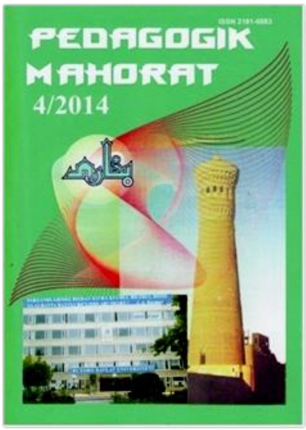

Buxoro davlat universiteti muassisligidagi
“PEDAGOGIK MAHORAT”
ilmiy-nazariy va metodik jurnali
barcha ta’lim muassasalarini
hamkorlikka chorlaydi.

Pedagoglarning sevimli nashriga aylanib ulgurgan “Pedagogik mahorat” jurnali maktab, kollej, institut va universitet pedagogik jamoasiga muhim qo‘llanma sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Mualliflar uchun eslatib o‘tamiz, maqola qo‘lyozmalari universitet tahririy-nashriyot bo‘limida qabul qilinadi.

Manzilimiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy
Buxoro davlat universiteti, 1-bino 2-qavat, 219-xona

Tahririyat rekvizitlari:
Moliya vazirligi g‘aznachiligi
23402000300100001010
MB BB XKKM Toshkent sh. MFO 00014 INN 201504275
BuxDU 400110860064017094100350005

Pedagogik mahorat: rivojlanamiz va rivojlantiramiz!

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2024-yil 4-son (103)

2001-yil iyul oyidan chiqa boshlagan.

OBUNA INDEKSI: 3070

Buxoro davlat universiteti nashri

Jurnal oliy o‘quv yurtlarining professor-o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari hamda maktab o‘qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo‘ljallangan.

Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi.

Nashr uchun mas’ul:
Nigora SAYFULLAYEVA
Muharrir: Mexrigiyo SHIRINOVA
Musahhih: Sarvinoz RAXIMOVA

Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar.

Bosishga ruxsat etildi 29.04.2024
Bosmaxonaga topshirish vaqti 30.04.2024
Qog‘oz bichimi: 60x84. 1/8
Tezkor bosma usulda bosildi.
Shartli bosma tabog‘i – 20,6
Adadi – 100 nusxa
Buyurtma № 21
Bahosi kelishilgan narxda.

“BUKHARAHAMD PRINT” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili: Buxoro shahri Q. Murtazoyev ko‘chasi 344-uy.